

УДК 339.54:061.1ЄС

С. В. Федонюк – кандидат географічних наук, доцент кафедри міжнародної інформації Волинського державного університету імені Лесі Українки;

С. А. Хмелєвська – студентка 4 курсу факультету міжнародних відносин Волинського державного університету імені Лесі Українки

Промислова і технологічна політика ЄС

Роботу виконано на кафедрі міжнародної інформації ВДУ ім. Лесі Українки

Аналізуються основні напрями промислової та технологічної політики ЄС. Подано дані офіційної статистики ЄС. Розкрито завдання та проблеми даної галузі.

Ключові слова: конкуренція, Європейський Союз, ринок, промислова політика, технологія, товар, інновація.

Fedonyuk S. V., Khmelevska S. A. Industrial and technological policy of European Union. The main orientations of industrial and technological policy of European Union are analyzed. Information behind official statistics of EU is directed. It is established tasks and problems of this field.

Key words: competition, European Union, market, industrial policy, technology, good, innovation.

Завершення формування Єдиного європейського ринку сприяло проведенню спільної промислової політики. Введення в дію різноманітних напрямів промислової політики, зміцнення технологічної бази промисловості Співтовариства, розроблення спільних програм мають важливе значення для розвитку внутрішнього ринку ЄС. Тому аналіз основних результатів промислової політики ЄС на сьогодні є актуальним.

Стаття спирається на праці українських та польських науковців, фахівців у галузі економічної політики (В. Копійка, Т. Шинкаренко, А. Ліманський, М. Сирек, М. Вагнер, Ю. Тирек, Ф. Франзмайер). В основі аналізу лежать матеріали Європейського статистичного управління (European Statistical Office) та Головного управління статистики Польщі (GUS).

Головним завданням є аналіз здійснення спільної промислової та технологічної політики ЄС. Визначаються пріоритетні напрями, цілі та головні інструменти, що застосовуються в даній сфері. Розглядається процес поширення промислової політики на аспект політики зайнятості. Досліджується значення промислової та технологічної політики для розвитку внутрішнього ринку ЄС.

Промислова політика має важливе значення для розвитку внутрішнього ринку ЄС. Вона здійснюється на практиці непрямыми методами, серед яких головні – зняття мит, ліквідація кількісних обмежень, уніфікація митних тарифів, зняття інших перешкод у вільному потоці товарів шляхом підвищення адаптаційної здатності підприємств, окремих галузей промисловості до умов, які швидко змінюються, розвиток кооперації, злиття підприємств різних країн, збільшення державної допомоги у перетворенні традиційних структурних галузей промисловості, пришвидшення технологічного розвитку сучасних галузей, пристосування ринку праці до потреб промисловості та ін.

До найчастіше вживаних засобів здійснення цілей промислової політики належать:

– бюджетне фінансування (субсидування, фінансова підтримка розвитку дослідних програм, участь у розвитку інвестування);

– програми розвитку промисловості (галузевої та регіональної, реструктуризації промисловості, трансферу технологій, модернізації підприємств, розвитку малих і середніх підприємств, обмеження забруднення навколишнього середовища);

– система фінансового оподаткування (норма оподаткування, пільги, норма амортизації, відсоткова норма, а також умови і преференції у наданні кредитів, відсоткове субсидування кредитів, фонди спеціального призначення);

– митні тарифи;

– державне замовлення й управління державним сектором;

– проведення організаційних перетворень підприємств;

– ліцензування імпорту;

- технічні норми і стандарти;
- міжнародний маркетинг і промоція закордонних інвестицій, а також інвестицій за кордон;
- страхування і правовий захист експорту, а також закордонних інвестицій [2, 57].

Спільна промислова політика від 70-х років розвивалася під знаком протистояння кризи. Тому Комісією ЄС створено структурні програми підготовки для таких галузей, як металургія, текстильна промисловість, суднобудування і взуттєва промисловість. Однак уже в другій половині 80-х років, разом із покращенням кон'юнктури, більшість із супутніх цим програмам реструкційних позаекономічних засобів було обмежено або й відкликано.

До 1990 р. спільна промислова політика не була представлена формально як така. Наприклад, Паризькі й Римські договори не передбачали спільної промислової політики. Конкретні регуляції було прийнято щодо вугільної промисловості та металургії (Європейська Асоціація Вугілля і Сталі; ЄАВС), а також атомної промисловості (Євратом), що мало спричинитися до розвитку НДДКР та оптимізації процесу інвестування.

За винятком деяких окремих дій, до 1990 р. не було ніяких комплексних програм підтримки МСП (не беручи до уваги ухвал і директив Ради, а також рекомендацій та рішень Європейської комісії). Формування концепції спільної промислової політики тривало до впровадження в життя Єдиного європейського ринку. Така підсумкова концепція міститься в так званому Рапорті Банге-мана (1990). Завершення формування Єдиного ринку дало поштовх реструктуризації європейської промисловості і сприяло підвищенню конкуренції в межах ЄС. Маастрихтський договір назвав промислову конкурентоспроможність і зайнятість пріоритетними напрямками промислової політики Співтовариства. Договір включає розділ "Промисловість", де у статті 130 основними цілями промислової політики ЄС визначені: прискорення процесу пристосування промисловості до структурних змін; створення умов, сприятливих для розвитку підприємництва в межах Співтовариства, особливо малого й середнього; створення умов, сприятливих для співпраці між підприємствами; заохочення використання промислового потенціалу інноваційної політики, наукових досліджень і технологічного розвитку. Однак, бюджетне фінансування промислової політики залишалось на низьких позиціях: 530 млн ЕКЮ на період 1994–1999 років [4, 211].

У 90-х роках структурна політика Співтовариства спрямовувалась на виведення зі структурної кризи традиційних галузей промисловості. За ініціативою Комісії в рамках регіональної політики було розроблено програми RETEX, RENAVAL, RESAYDER із фінансуванням у межах 500 млн ЕКЮ кожної, спрямованих на подолання структурної кризи в текстильній, суднобудівній і металургійній галузях промисловості шляхом оволодіння новітніми технологіями, випуску нової продукції, перепрофілювання підприємств, диверсифікації галузевої структури регіонів. Водночас були прийняті заходи, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності цих галузей промисловості.

Серед інструментів, що застосовуються у промисловій політиці, – фінансова допомога, державне замовлення, а також інструменти, зв'язані з підтримкою технологій (трансфер, консультаційна допомога).

Спільна промислова політика охоплює діяльність таких напрямів: нематеріальні інвестиції (передусім, це вдосконалена професійна освіта – освітня політика); нові форми організації праці; контроль якості; розвиток технологій і створення інформаційної мережі; промислова співпраця (зосередження приватної ініціативи на цілях ЄС, зміцнення присутності європейських підприємств на ринках економічного зростання, що досягається шляхом усунення правових і податкових бар'єрів, сприяння інвестиціям за кордон); повна реалізація політики конкуренції на європейському ринку (шляхом ефективного розпорядження дотаціями та запобігання винятковому конкурентному регулюванню щодо газу, електроенергії, комунікацій); реалізація політики конкуренції на зовнішньому ринку; продовження дерегуляції спрощення адміністративних процедур, удосконалення співпраці між органами влади держав Співтовариства [7].

У 1993 р. Європейська комісія поширила промислову політику ЄС на аспект політики зайнятості. В Угоді про ЄС міститься розділ, присвячений зайнятості. Зазначено, що у реалізації політики Співтовариства, в тому числі промислової політики, слід враховувати високий рівень зайнятості. Важлива роль відводиться сприянню розвитку галузей, що інтенсивно розвиваються, з високим потенціалом зайнятості. Промислова політика зміцнюється також за допомогою інструментів регіональної політики, оскільки та має враховувати аспект зайнятості. Рада кваліфікованою

більшістю голосів може ухвалити стимули, які сприяють державним проектам щодо оптимізації зайнятості, оскільки вони мають "горизонтальний" характер, тобто творять інноваційні форми кваліфікації і посередництва праці, одночасно допомагають розширити потенціал пропозицій праці на високому рівні організації, що впливає на конкурентоспроможність європейської економіки на міжнародних ринках і тим самим відповідає основним принципам промислової політики [5].

Радою можуть бути встановлені умови зайнятості стосовно легально зайнятих громадян третіх країн. Це означає привілейовану позицію промисловості ЄС щодо країн, які не належать до Союзу. Для тих галузей, де фонди оплати праці становлять істотну частку в загальному балансі, охорона полягає у блокуванні роботи закордонних підприємств із дешевою робочою силою, що стосується передусім будівництва та транспорту. Реально відносно найбільший вплив на промислову політику має саме врахування чинників зайнятості під час реалізації всіх напрямів політики Співтовариства. Питання в цій справі розглянуті в комунікаті Комісії в 1994 р.

У грудні 1994 р. прийнято рішення про відміну, починаючи з 1 січня 1996 р., державної допомоги на кораблебудування. Відповідне рішення комісія прийняла в жовтні 1994 р. щодо металургійних підприємств. Загалом, починаючи з 1994 р. спостерігалось покращення ситуації в металургійній промисловості, що знайшло вияв у зростанні споживання й цін. Співтовариство продовжує застосовувати тарифні квоти і попередню статистичну перевірку імпорту з країн Центрально-Східної Європи з метою захисту власної металургійної галузі промисловості [3, 171].

Згідно з принципом субсидіарності ЄС в основному втручається у промислову сферу для створення середовища, яке впливало б на розширення діяльності підприємств на всіх внутрішніх ринках або на функціонування проблемних галузей промисловості, якщо вирішення цих питань на комунітарному рівні дає кращі результати. Разом із тим, для успішного протистояння в конкурентній боротьбі іншим промислово розвиненим країнам на порядок денний ЄС виносяться питання необхідності суттєвого збільшення інвестування, розвитку промислового співробітництва, зміцнення конкуренції, модернізації ролі держави, а також прискорення руху в напрямку до "інформаційного суспільства" ХХІ сторіччя.

Промислова політика в 2000-х роках поглиблюється в напрямках міжнародної кооперації, стандартизації, інновації, розвитку інфраструктури бізнесу, охорони навколишнього середовища (наприклад, резолюція Комісії від 28.10.1999 про стандартизацію, комунікат щодо інновацій (вересень, 2000). Загальна динаміка дій у галузі спільної промислової політики має явні тенденції до пришвидшення.

Згідно зі ст. 163 Амстердамського договору Співтовариство має на меті зміцнення наукової й технологічної бази промисловості Співтовариства, заохочення її до більшої конкурентоспроможності на міжнародному рівні шляхом стимулювання всієї дослідницької діяльності. Згідно з Амстердамським договором рада кваліфікованою більшістю голосів приймає багаторічні рамкові програми, які встановлюють технологічні завдання, визначають відповідні пріоритети, напрямки такої діяльності, а також бюджетні механізми фінансування. Значна частина коштів багаторічних рамкових програм спрямовується на фінансування науково-технічних програм ЄС: RASE (розвиток технологій у сфері телекомунікації), SPES (співробітництво у сфері економічних досліджень) та ін. Науково-технічні програми ЄС спрямовані на налагодження співробітництва між приватними компаніями, дослідницькими центрами, університетами західноєвропейських країн.

У 1974 році Європейський Союз на основі ст. 310 Статуту ЄС опрацював програму технологічної співпраці на засаді розподілу коштів між країнами, які запроваджують зв'язки із зацікавленими фірмами. Пізніше, у 1984 році, було розроблено програму ESPRIT (Європейська стратегічна програма для дослідження інформаційних технологій), яка мала сприяти налагодженню відносин у сфері мікроелектроніки.

Значних успіхів технологічна політика досягла у 80-х роках, коли великих обертів набула конкуренція технологій, що панувала на світових ринках. На тлі утворення європейського ринку більш реальних обертів з часом почала набувати концепція "Європейської технологічної спільноти".

Програма технологічного співробітництва EUREKA (Європейської Дослідницької Координаційної Агенції) була прийнята в 1985 році за ініціативою Президента Франції Ф. Міттерана, об'єднала зусилля найбільших підприємств із дев'ятнадцяти європейських держав [6].

На початку 90-х років у рамках EUREKA було прийнято понад 300 проектів за участю 1600 фірм і науково-дослідницьких центрів на загальну суму 5,4 млрд ЕКЮ. Інститути ЄС намагаються

встановити тісніший взаємозв'язок між проектами EUREKA й іншими науково-технічними програмами ЄС. Найбільш значним у рамках програми EUREKA був проект JESSI, започаткований у 1989 р. і покликаний розробити для промисловості ЄС субмікронні електронні компоненти, необхідні для виробництва мікропроцесорів другої половини 90-х років, а також значно підвищити частку ЄС у виробництві чипів. У рамках проекту об'єднали зусилля три найбільші компанії ЄС в електронній галузі – Philips (Нідерланди), Siemens (ФРН), SJS-Tompson (Італія, Франція). З 1 січня 1997 р. цю програму замінила програма MEDEYA, націлена на дослідження у сфері інформаційних технологій [1, 297]. Згідно з четвертою багаторічною рамковою програмою ЄС 28 % цього бюджету спрямовується на виконання програм в області інформаційних та телекомунікаційних технологій.

Отже, спільна промислова політика як така почала свій розвиток після створення Єдиного європейського ринку. Її пріоритетними напрямками стали промислова конкурентоспроможність і зайнятість. Важливим завданням промислової політики ЄС стало виведення зі структурної кризи традиційних галузей промисловості, підвищення продуктивності праці та інноваційності, сприяння відкритості характеру ринків. Співтовариство прагне зміцнити технологічну базу промисловості, заохотити її до більшої конкурентоспроможності на міжнародному рівні. На сучасному етапі розвитку спостерігається підвищення зацікавленості керівництва ЄС до даної сфери.

Література

1. Копійка В., Шинкаренко Т. Європейський Союз: заснування і стани становлення. – К., 2001. – С. 295.
2. Limański A., Syrek M. Integracja ekonomiczna Polski z Unią Europejską. – Warszawa: Difin, 2001. – S. 57.
3. Mucha-Leszko B. Współpolityka przemysłowa // Biuletyn europejski – 1998. – S. 171.
4. Franzmeyer F., Weidenfeld W., Wessels W. Europa od A do Z. Podręcznik integracji europejskiej. – Gliwice, 1999. – S. 211.
5. <http://www.eurochambres.be/>
6. http://www.europa.eu.int/comm/dps/research/sndex_de.htm
7. <http://www.unice.org/>

Статтю подано до редколегії
07.05.2004 р.